

ALEŠ UŠENIČNIK

FILOZOFSKI SLOVAR

LJUBLJANA, 2003

FILOZOFSKI SLOVAR.

- A** in Ω (álfa in ômega) sta prva in zadnja črka grškega alfabeta, pomenjata torej to, kar začetek in konec. V »Skrivnem razodetju« (1, 8) je to božji predikat, ker je Bog počelo in cilj vseh stvari. »Jaz sem Alfa in Omega, začetek in konec, govori Gospod Bog, ki je in ki je bil in ki bo prišel, Vsemogoči.«
- Ab esse ad posse valet illatio**, če kaj je, je pravilen sklep, da je tudi možno, zakaj kar ni možno, to ne more biti, tega torej tudi ni.
- Ab ovo** (lat.: od jajca; po Horacu *De arte poet.* 147: ne začenjaj pripovedovati trojanske vojske od jajca, ki se je baje iz njega porodila Helena), začeti z Adamom, ne pa s tem, za kar gre.
- Abaelardus Petrus** (1079 do 1142), teolog in filozof, bister dialektik, kot filozof najbolj znan po svojem delu »*Sic et non*«, ki je z njim vplival na sholastično metodo (videtur, quod non; sed contra est), dasi je Abaelardus pustil med nasprotji vsako vprašanje odprto, ko skolastiki obrazložijo svojo tezo in potem ugovore rešujejo.
- Abiogeneza, abiogenesis**: (iz gr. a, ne + bios, življenje + genesis, postanek, rojstvo), postanek živega iz neživega, samorodnja (= generatio aequivoca).
- Absoluten** (lat. absolútus iz *absolvere*, odvezan, neodvisen, samostojen in popoln), neodvisen, sam ob sebi. Nasprotje: kontingentno (iz lat. *contingens*), kar je prigodno, kar nima v sebi zadostnega razloga, da je, kar je torej odvisno od drugega; potem pa relativno (iz lat. *relativus*), kar je odnosno, glede na kaj drugega.
- Abstrakcija** (iz lat. *abs-tráhere*, od-vleči, log. odmisliti), odmišljanje splošnih pojmov od poedink.
- Abstrakten**: 1. odmišljen; 2. splošen; 3. pojem, ki znači splošno brez subjekta, čigar je; nasprotno: konkreten (iz lat. *con-crés-cere*, zrasti, zgotstiti se) pojem ali znak, dovtzet s sub-

jektom. N. pr. pojem »človek« (bitje, imajoče človeško naravo, »človečnost«) je z ozirom na pojem »človečnost« konkreten, le ta pa abstrakten. Vendar je že tudi pojem »človek« »abstrahiran«, odmišljen, znači namreč človeka na splošno, brez dejanske osebitosti in poedinosti. Ta ločitev pojmov je posledica človeške umske svojstvenosti. Navadno ima pa beseda »abstrakten« slab pomen. Pomeni namreč teorijo, ki se ne ozira na življenje in dejanske razmere, ki morda presoja vse celo le po »umišljenih« načelih in domnevah. V tem zmislu je dejal Goethe: »Grau ist alle Theorie«.

Abstraktiven, pojem, ki je dobljen po abstrakciji in je splošen, četudi ni abstrakten v ožjem (3.) pomenu, n. pr. človek, Bog.

Abulija (iz gr. a, ne, in búlōmai, hoteti, bulé, volja), »brezvoljnost«, bolešno stanje, ko se človek ne more za nič odločiti.

Accidens gl. akcidenca.

Accidens proprium gl. proprium.

Actio in distans (lat.), delovanje v razdaljo (brez sredstva).

Actus (lat.), akt, dej (strsl.),

t. j. ne samo dejanje, temveč (v sholastični filozofiji) tudi tisto, po čemer je kaj dejansko, tisto, kar kaj »udejstvuje«, da je to ali to, takšno ali takšno, n. pr. duša glede na človeka, življenjsko počelo glede na rastlino (podstatni ali substancialni deji); misel glede na um, energija glede na subjekt (pritični ali akcidentalni deji).

Actus purus, čist dej, dej brez omejitve, vsepopoln dej (Bog).

Actus prior potentia (lat.: dej je pred možnostjo), možnost je naravnost na dej, ker je to znak pasivnosti, se niti ni mogla sama naravnati na dej, niti se ne more sama po sebi udejstviti, oboje je le po deju.

Ad absurdum (lat.) dognati, da je kaka trditev brezumna.

Ad impossibile (dúcere) (lat. log. izrek): navesti koga v nemožnost, t. j. da mora zanikati, kar je prej priznal: dokazati mu, če zanika našo konkluzijo, da mora zanikati neko premiso, ki jo je prej priznal po načelu: iz resničnih premis logično ne more izvirati znota.

Ad oculos demonstrare (lat.), očitvidno dokazati.

Ad rem! (lat.: k stvari!), opomin, če kdo pri razpravi mimo vprašanja besediči: vrni se k stvari, k vprašanju!

Adekvaten (iz lat. ad-aequare, zenačiti), popolnoma skladen, docela se ujema-joč.

Aequipollentia (ekvipolencia) (iz lat. aequi-pollére, enako zmóči), v logiki enakomočnost ali istomočnost pojmov in sodb.

Aequivalentia (ekvivalenca) (iz lat. aequi-valére, enako veljati, enako zmóči) enakovrednost.

Aequivocus (iz lat. aequus, enak + vox, glas; enakoimenski): 1. o predmetih, ki so različni, a se enako z isto besedo poimenujejo, n. pr. medved-zver in medved-ozvezdje; 2. besede, ki značijo razne predmete, raznoznačne besede, n. pr. beseda medved, ki znači več reči; 3. dvoumen; opp. univocus.

Aequivocatio (iz lat. aequivocus, aequus, enak + vox [vocatio], glas [glas]), 1. prvotno: svojstvo dveh ali več različnih predmetov, da se enako kličejo, t. j. da se poimenujejo z isto besedo; potem: svojstvo ene besede, da poznamenuje več različnih predmetov, zato:

dvoumje (ali večumje); 2. sofizem, če se jemlje v govorjenju in sklepanju dvoumna beseda sedaj v enem, potem v drugem pomenu, n. pr. bežite, zverina gre! (prihaja Medved).

Afirmacija (iz lat. affirmare, pritrjevati, reči: je), zatrjevanje; trditev, da je kaj; nem. »Bejahung«. Nasprotje: negacija.

Agens (lat. delujoč) činitelj.

Agnozija (iz gr. a, ne + gnōsis, spoznanje) nespoznanje (prim. agnosticizem); tudi (pri obolenju možganov) nezmožnost prepoznati kaj, kar je bilo kdaj poznano.

Agnosticizem, teorija, da ni mogoče z naravnim umom spoznati, ali je Bog ali ga ni, iz gr. ágnostos, nepoznan, nespoznat. Prim. Modr. 13, 1: Theú agnosía, bogoneznanje; Dej. ap. 17, 23; Agnóstô Theô. Neznanimu Bogu. Prvi je menda porabil ta izraz za filozofijo o »božji nespoznatnosti« Anglež Huxley (1825 do 1895). Klasik agnosticizma je Herbert Spencer (1820—1903) s svojim »Unknowable« (Nespoznatno).

Ainesidémōs (najbrž Cicero-nov sodobnik), skeptik, ki je postavil 10 načinov (tró-

poi), ki naj upravičijo splošno skepso ali dvom: različnost ljudi, vzgoje, nravi, nazorov; različnost čutil; različnost razmerja do objektov itd.; vsi se dajo navesti na »trópos«, ki ga imenuje relativnost, odnosnost vsega spoznanja.

Aitiologia (iz gr. aitia, vzrok + logos, znanost), preučevanje vzrokov.

Akcidencija, akcidens (lat. accidens, pripadajoč), 1. bitno (ontologično): pritika, to, kar je na predmetu, a ne spada k njegovemu bistvu, bodisi da je tako rekoč od zunaj pritraknjeno, res »pritika«, bodisi da je pravo svojstvo bitja (tako rekoč »emanacija« bitja); opp. substanca (lat. substantia); 2. logično: to, kar se dopoveda kot nebitveno o subjektu, bodisi da mu je svojsko (a. proprium), bodisi da mu slučajno pristoji (accidens v ožjem pomenu).

Akomodacija (iz lat. accommodare, primerno naravnati, prilagoditi, accommodatio, primerna naravnava), prilagoditev (n. pr. rastlin na okolje).

Akozimizem (iz gr. a, ne, brez — + kosmos, svet), idealistična filozofija, ki zanika realnost sveta.

Akroamatična metoda (iz gr. akroamai, poslušam) način pouka, osnovan na samem poslušanju; opp. erotematična (iz gr. eromai, sprašujem) način pouka, osnovan na spraševanju; na tej je osnovana sokratovska metoda, metoda grškega misleca Sokrata (469—399 pr. Kr.), ki je s spretnim spraševanjem skušal od učencev dobiti pravi odgovor; le-ta se imenuje tudi majevtična metoda (iz gr. maiévomai, pomagati kot babica pri porodu), ker (kakor babica) pomaga pri porodu misli.

Aksiologija (iz gr. aksía, vrednost + logos, beseda, znanost), znanost o vrednotah.

Aksióm (iz gr. aksióma, vrednost, dostojanstvo, lat. axióma, načelo), prvo načelo, samo po sebi razvidno načelo, načelo, ki se ne da dokazati, a dokaza tudi ne potrebuje. (Sholastično tudi: dignitas.)

Aktivizem (iz lat. ágere, actívus, delati, dejaven), življenjski nazor dejavnosti, nasproti pasivizmu (iz lat. páti, passívus. trpeti, trpen), trpnosti, vdanosti, brezodpornosti. Časih očitajo krščanstvu, da preveč goji trpne kreposti

(ponižnost, pokorščino, samozatajo), a premalo dejavne (pogum, zaupanje vase, samostojnost). Toda v resnici trpnih kreposti ni; vsaka krepost je krepost; zlasti pa je za tako zvane »trpne« kreposti mnogokrat treba več moštva in moči ko pa za »dejavne«: koliko heroizma je časih v ponižnosti velikih mož in žen! Tudi na splošno donajajo »trpne« kreposti človeštvu več blagoslova ko »dejavne«, ki se za njimi rada skriva oholost in sebičnost. Krščanstvo pa goji vse prave kreposti, saj krepost ni drugega kakor »usvršenje zmožnosti za dobro rabo svobodne volje« (Akvinec, Summa theol. I II, 55), krščanstvo pa vzgaja svobodno voljo za najvišje, kar je.

Aktualitetna teorija, teorija, ki govori le o psihičnih (duševnih) aktih (n. pr. Wundt o »Wollungen«, aktih volje), a zanika realno psiho ali dušo, ki bi bila subjekt teh aktov.

Alalia ali afazija (iz gr. a, ne + lalia, phasis, govoriča) boleštna nesposobnost za govorjenje; podobno: aleksia, nezmožnost za čitanje, apraksia, nezmožnost za delo, amne-

zija, nezmožnost spominjanja.

Albert Veliki, sv., O. P. (o. 1200—1280), učitelj sv. Tomaža Akvinca, je uvedel aristotelsko filozofijo, gojil naravoslovne znanosti (ljudstvo ga je imelo za »čarovnika«); njegova dela obsegajo v lyonski izdaji 1651 21 zvezkov in folio; glavni sistematični deli Summa theologiae in Summa de creaturis.

Aleksander Haleški (imenovan po angl. samostanu Hales) (r. [?]-1245), frančiškan, velik mislec, početnik frančiškanske šole; njegovo glavno delo je velikanska Summa theologiae.

Algoritem (arab.), poskus, izzariti logiko z algebro.

Alogičen, ne-logičen, predlogičen, nad-logičen (po Schopenhauerju je volja kot praprva vesoljstva »slepa«).

Alternativa (iz lat. alternus, eden za drugim), izbira med dvejim; ali — ali; podobno »diléma« (gr. diléma).

Alternativen (iz lat. alternus, eden za drugim), dvoje možnosti, ki se je treba za eno ali drugo odločiti; n. pr. brez »absolutnega« človek ne more živeti; alternativa je le-ta: ali

Shicotimičen tip (po gr. schí-
zein, razklati + thymós,
duševnost): tip človeka (po
Kretschmerju: Körperbau
u. Charakter, 1929), ki je
po čudi neupogljiv, dosle-
den, fanatičen; telesno bolj
suh, potegnjen, ozkoprsen;
patološko nagnjen k shico-
freniji »z razklanostjo med
mišljenjem in čustvova-
njem, z nezanosno trmogla-
vostjo in morečo nezaupljivi-
vostjo«, nazadnje s popol-
nim duševnim razkrojem
(tako je sodil A. Šerko o
Levstiku).

Sholastika (po lat. schola,
šola, v srednjem veku kar
današnja univerza): 1. filo-
zofija šole; filozofija sred-
njeveških univerz; 2. ari-
stotelska (peripatetična) fi-
lozofija, razvita in izpo-
polnjena v srednjeveških
šolah, s posebno (shola-
stično) metodo. Ločijo na-
vadno: zgodnja shola-
stika 9.—12. st. (nje naj-
večji zastopnik sv. Anzelm
1053—1109); visoka sho-
lastika 13. st. (nje veliki
predstavniki: Albert Veli-
ki 1193—1280, in Aleksan-
der Haleški 1170—1245),
Tomaž Akvinski 1225 do
1274 in Bonaventura 1221
do 1274; Duns Scotus (okr.
1270—1508); pozna sho-
lastika (Caietanus 1469
do 1554. Ferrariensis 1474

do 1528, Suarez 1548—1677,
Joannes a St. Thoma 1589
do 1644); novosholasti-
ka: Liberatore 1810—1892,
Zigliara 1853—1895, Mer-
cier 1851—1926.

Sholastična metoda, metoda
sholastičnih filozofov in
teologov; nje značilnosti so:
nauk, izražen v jasno do-
ločenih tezah; jasna opre-
delitev pojmov; dokazi v
bolj ali manj silogistični
obliki; logična presoja ugo-
vorov; v celoti sistematika
(prim. Summa theologica
sv. Tomaža).

Siger iz Brabanta (umrl o.
1282. l.), glavni zastopnik
averoizma v Parizu; učil
je kakor Averroes, večnost
sveta, enotnost uma v vseh
ljudeh in dvojnost resnice
(proti njemu se je boril
tudi sv. Tomaž; čudno je
pa, da ga je Dante tako
cenil, »che sillogizò in-
vidiosi veri« in postavil kar
v nebesa, Par. c. 10, 138).

Signate, gl. exercite.

Signum (lat.), znamenje, to
je, nekaj, kar nas zazna-
no vodi k zaznanju nečesa
drugega, ali kar nam ne-
kaj drugega znači; n. pr.
oljčna vejica nam je zna-
menje miru, lovorov venec
znamenje zmage, črna za-
stava znamenje žalovanja.
Sholastiki ločijo: narav-
na znamenja (signa natu-

ralia), ki sama po sebi, po
svoji naravi, nekaj znači-
jo; n. pr. dim kaže na ne-
ko gorenje; dogovorna
znamenja (signa conven-
tionalia), ki značijo kaj po
nekakšnem dogovoru; na
primer besede latinske,
grške, slovenske; bela za-
stava, ki (po dogovoru)
znači, da se hoče sovraž-
nik vdati; na pol narav-
na, na pol dogovorna,
mešana znamenja (signa
mixta), ki značijo nekaj
naravno, sama po sebi, ne-
kaj pa po dogovoru ali po
ustanovi; n. pr. krščanski
zakramenti, ki so vsi tudi
znamenja in značijo nekaj
že po naravi, a njih nar-
avno značenje dopolnju-
je Kristusova ustanova;
n. pr. zakrament sv. krsta
se vrši z oblivanjem z vo-
do; oblivanje že naravno
znači neko očiščenje, je
Kristus je izbral to narav-
no znamenje in mu s svo-
jo ustanovo določil, da
znači nadnaravno očišče-
vanje duševnih madežev
greha (a ne le znači, tem-
več, kar znači, tudi izvrši).

Silogizem (po gr. syllogis-
mós iz syn-légein, zbi-
rati, sklepati, izvajati),
sklep: deduktiven, ki
sklepa iz splošnega na
manj splošno ali posamez-
no; induktiven, ki skle-

pa iz posameznega na
splošno (navod). V ožjem
pomenu se imenuje silogi-
zem deduktivni sklep. Gl.
dedukcija in induk-
cija. — Silogizem je ali
kategoričen ali hipoteti-
čen; klasičen je kategori-
čni silogizem, t. j. silogizem
s kategoričnimi premisa-
mi. Shematična oblika mu
je $S-M-P$. S znači sub-
jekt, M srednji ali posre-
dujoči pojem (terminus
medius), P predikat, na
primer S je M , M ni P , to-
rej S ni P , kit je sesalec,
sesalci niso ribe, torej kit
ni riba. — Pri silogizmu je
ločiti obliko (figura) in
način (modus): oblike se
določujejo po stavi posre-
dujočega pojma (M) v pre-
misah in so štiri možne
(praktične je tri); načini
se določujejo po kvantiteti
(splošne — nesplošne pre-
mise) in kvaliteti (afirma-
tivne — negativne premi-
se) in je vseh 64 (porabnih
le 19).

Simbol (iz gr. sym-bállein,
vkup deti, priličiti; sým-
bolon, del, ki se, z dru-
gim zložen, z njim strinja).
znamenje, po katerem se
spozna vkupnost; znak, po
katerem se spozna gost in
prijatelj (»tessera hospi-
talis«); gostitelj je dal go-
stu pol prelomljene deščiči-

Zimmerman St.: Opća noetika (1918, 2. izd. 1926); Kant i neosholastika I—II (1920/21); Uvod u filozofiju (1922); Temelji psihologije (1923); Psihologija za srednja učilišta (1928); Duševni život (1932); Temelji filozofije (1934); Filozofija i religija I—II (1936/37); Religija i život (1938); Filozofija življenja (1941); razprave.

Znak, znamenje (lat. signum, nem. Zeichen), kar nas vodi k spoznanju ne-

česa drugega, kar nam nekaj »znači«: dim, da gori (naravno znamenje); oljna vejica, da prinašamo mir (konvencionalno znamenje, znamenje po nekakem izrečnem ali tihem »dogovoru«, sprejetju, običaju), taka znamenja so zlasti besede; znamenja, ki značijo nekaj že po naravi, nekaj pa po dogovoru (signa mixta, mešana znamenja, zlasti simboli (gl. signum, simbol).

Pripomnje: 1. Ta slovar je izšel prvotno kot dodatek h Knjigi o življenju (1916) pod naslovom »Filozofski slovarček«, u je tu zelo pomnožen. — 2. Terminologija, obdelana v tem slovarju, je splošno filozofska, predvsem pa sholastična. — 3. Izbor filozofov je omejen; upoštevani so filozofi po pomembnosti, značilnosti, pa glede na naš filozofski razvoj. — 4. Izvedenke so (zaradi lažjega umevanja) razvrščene za osnovnimi besedami (ne glede na abecedni red), n. pr. ideja, ideal, idealizem. — 5. Grški spiritus asper je prepisan kot h, grški h kot ch, grški φ kot f. — 6. Okrajšave: naspr. = nasprotno ali nasprotje; opp. = oppositum (nasprotno); lat. = latinsko; gr. = grško; strsl. = staro cerkveno-slovensko; glag. = glagol; Log. = Logika; log = logičen.

Viri: Aristoteles-Lexikon (v. M. Kappes, 1894).

Thomas-Lexikon (v. Schütz, 2. izd. 1895).

Willmann O., Die wichtigsten philosophischen Fachausdrücke (1909).

Thormeyer P., Philosophisches Wörterbuch (Teubner 1906).

Schmidt H., Philosophisches Wörterbuch (Kröner, 1934).

Eisler A., Wörterbuch der philosophischen Begriffe (4. Aufl. 1927—30) I—III.

Kratochvil J., Filosofický Slovník (2. izd. 1932).

Tomaževa dela.

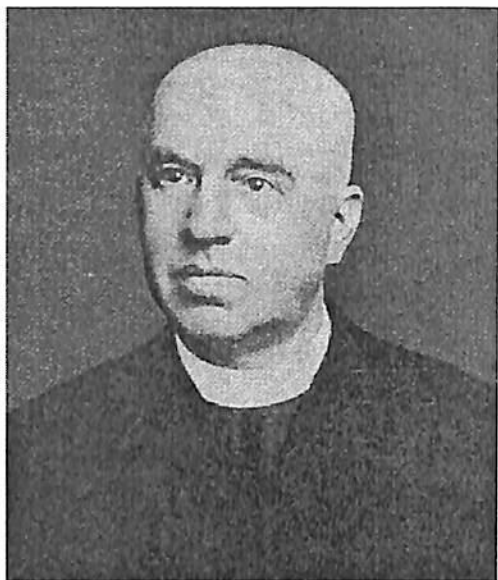
DODATEK OB PONATISU

dr. Zvonko Perat
Spremna beseda

dr. Janez Juhant
Miselni svet Aleša Ušeničnika

Mateja Tominšek
Dr. Aleš Ušeničnik (1868–1952)
katoliški filozof, teolog, pisatelj, urednik
in kulturni delavec

ALEŠU UŠENIČNIKU
OB PETDESETI OBLETNICI SMRTI

Dr. Aleš Ušeničnik
1868–1952

SPREMNA BESEDA

Letos mineva že dobrih 50 let od smrti dr. Aleša Ušeničnika (30. III. 1952) predsedujočega na ustanovnem sestanku (slovenske) Akademije znanosti in umetnosti¹ (1937) in ustanovnega člana te ustanove. Prav tako mineva letos 55 let od časa (21. VI. 1948), ko si je tedanja oblast vzela pravico, da sama na novo imenuje člane Slovenske akademije znanosti in umetnosti in z ne-imenovanjem iz članstva izloči vse tiste, ki niso izražali uradnega političnega prepričanja svetovnega nazora². Na tak način sta bila takrat iz akademije na tihem, brez pojasnila (z odklonitvijo imenovanja) iz članstva Slovenske akademije znanosti in umetnosti izločena njena ustanovna člana (sklep o ustanovitvi Akademije znanosti in umetnosti 11.V. 1938 – prva skupščina 12. XI. 1938) dr. Leonid Pitamic, profesor za ustavno pravo in teorijo države ter dr. Aleš Ušeničnik, filozof in profesor na Teološki fakulteti. Oba odstranjena akademika sta bila rehabilitirana šele 17. XII. 1996, ko so jima bile vrnjene častne članske pravice. Poleg izgube članstva v SAZU so se dela našega jubilaranta pojavila še na seznamu prepovedane literature, ki je bil namenjen knjižnicam in knjigarnam³. Načrt izbrisa spomina je bil izpolnjen.

Veseli smo, da je sedaj ob petdeseti obletnici smrti prav SAZU v sodelovanju s Teološko fakulteto sklicala simpozij o dr. Alešu Ušeničniku. Založništvo Jutro pa ob tej priložnosti prvič ponatiskuje Ušeničnikov Filozofski slovar, ki je izšel leta 1941 kot samostojna izdaja in kot zadnji prispevek v zadnji deseti knjigi Ušeničnikovih Izbranih spisov (1939–1941).

Zametki filozofskega slovarja so bili dodani že leta 1916 prvi izdaji »Knjige o življenju«. Do zadnje (tretje) izdaje Knjige o življenju v desetem zvezku Izbranih spisov pa je narasel tudi filozofski slovar. Tako sta hkrati z desetim zvezkom Izbranih spisov leta 1941 tudi izšli samostojni (ločeni) izdaji Filozofskega slovarja in Knjige o

¹ Enciklopedija Slovenije, 11. knjiga; MK Ljubljana 1997, str. 390.

² Prav tam, str. 392.

³ Enciklopedija Slovenije, 16. knjiga; MK Ljubljana 2002, str. 28.

življenju. Z izdajo Filozofskega slovarja želimo obuditi spomin na Ušeničnikovo skoraj pozabljeno besedo. Filozofski slovar je vzhajal kot kvašeno testo ob Ušeničnikovih znanstvenih delih besede iz slovarja so kot znamenja na poti tistim, ki se napotijo po poteh Ušeničnikovih del, zato je le-ta v nekem smislu napoved razgledov s poti po njegovih delih in vabilo k ponovnemu romanju skozi skoraj pozabljena njegova dela. »Po pravici zato poudarja Janez Janžekovič, Ušeničnikov naslednik na ljubljanski Teološki fakulteti, da sicer spada Ušeničnik med največje slovenske filozofe, da pa tega, kar je Slovencem dal, ne moremo imenovati »slovensko modroslovje«, marveč tomizem. Pač pa ima Ušeničnik izredne zasluge za slovenski filozofski jezik in terminologijo in s tem vsekakor za slovensko filozofijo. Janez Evangelist Krek je nekoč lepo rekel: »Ko bi Aleš ne storil za modroslovje nič drugega, kakor da je ustanovil za Slovence filozofski jezik, ki je odličen, jasen, vzor vsakemu, ki se ukvarja z modroslovjem, bi bila njegova zasluga neprecenljiva.«⁴

Z izdajo Filozofskega slovarja želimo zapolniti tudi tisto praznino stika z delom naših korenin, ki jih je neko obdobje s cenzorskimi sezname zanikalo in spodrezovalo. V kamrici narodovega spomina bi radi ponovno izpisali in umestili tudi Ušeničnikovo besedo. »Vsak narod ima v hiši svojega življenja posebno kamrico, v katero je skrbljivo spravil vse, kar je bil kdaj najgloblje doživel, z vsem svojim ubogim telesom, z vso svojo čisto dušo, spravil vse, kar je kdaj trepetaje v predsmrtni bridkosti čutil in mislil. V kamrico stopi ob usodni uri, stopi vanjo, da se povrne očiščen in utrjen, poln vere vase in v dobroto svojega bližnjega, poln zaupanja v dan in večnost, poln moči, brez strahu, pripravljen na svatovanje in pripravljen na svojo lastno sedmino ...«⁵. Upamo, da smo z izdajo tega dela zopet umestili Ušeničnikovo besedo v *narodovo kamrico* in oteli njegovo ime krivične pozabe na katero je bil obsojen.

dr. Zvonko Perat

⁴ Jožko Pirc: Aleš Ušeničnik in znamenja časov; Družina, Ljubljana 1986, str. 36, 37.

⁵ Ivan Cankar: Zakljenjena kamrica.

MISELNI SVET ALEŠA UŠENIČNIKA

Ob stoletnici rojstva Aleša Ušeničnika je njegov naslednik pri Katedri za filozofijo Teološke fakultete Univerze v Ljubljani Janez Janžekovič zapisal: »Aleš Ušeničnik spada med naše največje može. Bolj ko se oddaljujemo od njega, večji postaja, bolj se dviga nad svoje sodobnike. Njegovo delo je toliko in takšno, da bi častno izpolnilo dve tri človeška življenja. Svojo dejavnost je sam takole označil: 'Skoraj vse, kar sem pisal, sem pisal sicer iz znanosti in z znanstveno vestnostjo, vendarle ne iz znanstvene ambicije, temveč zato, da bi slovenska inteligenca bolj doumela resničnost in lepoto svojega krščanskega svetovnega nazora in bi ga bila vesela. Malo sem pisal iz čiste teologije, malo več iz čiste filozofije, največ pa sem obravnaval verska, nravna in vobče kulturna vprašanja pod filozofskim vidikom.' (Izbrani spisi, I,5) Ušeničnik je bil kerub, ki je z ognjenim mečem ljubosumno stražil vrt krščanskih verskih in nravnih resnic.«¹

A. Trstenjak je leta 1941 ocenjeval Ušeničnikove *Izbrane spise* IV-VI in poudaril njegovo vsestranskost: »Pred nami stoji edinstven slovenski apologet velikega formata; ni svetovnonazornega vprašanja, ki ga Ušeničnik ne bi obravnaval, zlasti pa ni bilo v zadnjih štiridesetih letih na Slovenskem nobenega kulturnega pojava, do katerega naš filozof ne bi bil zavzel stališča v duhu katoliških načel.«²

Frane Jerman v svoji knjigi *Slovenska modroslovska pamet*, ugotavlja, da je Ušeničnik »sinonim za prevlado sodobnega tomizma na slovenskih tleh« in da je »z Ušeničnikom filozofija na Slovenskem prerasla okvire čitalništva, preproščino in golo popularizatorstvo ter se dvignila na visokošolsko raven.«³

Dekan Teološke fakultete dr. Stanko Cajnkar pa ga je na žalni seji fakultetnega sveta Teološke fakultete 31. Marca 1952 označil kot enega »najbolj zaslužnih profesorjev« saj je bil »večkratni dekan

¹ J. Janžekovič, *Izbrani spisi* III, Mislci, Celje 1977, 236.

² A. Trstenjak, *Aleš Ušeničnik*, *Izbrani spisi* IV-VI, Ljubljana 1940, v. Čas 35(1941, 13).

³ F. Jerman, *Slovenska modroslovska pamet*, Ljubljana (PD), 1987, 106/7.

Teološke fakultete, bivši rektor ljubljanske Univerze, eden prvih članov Slovenske akademije znanosti in umetnosti, pisatelj, filozof in urednik. Ti nazivi ne morejo izraziti celotnega pomena Ušeničnikovega življenja in dela za slovensko katoliško kulturo, ker samo rahlo nakazujejo obseg in veličino tega, kar je pokojnik v dolgi dobi svojega življenja ustvaril.⁴

Glede na te ocene in po razumevanju njega samega, je Ušeničnik manj teolog, vsekakor pa predvsem filozof. Če pogledamo na celotno njegovo delo, se lahko strinjamo z oceno Stanka Cajnkarja, da je bil Ušeničnik v najširšem smislu kulturni delavec. Njegovo delo je prevečala »skrb za prvenstvo božjega« in »za preobrazbo vsega našega življenja iz vrelcev vere in krščanske kulture,« kar pa po Strletovem mnenju ne pomeni integralizma, torej ne »nekega religioznega totalitarizma, ki hoče iz vere (in sicer samo iz vere) jemati odgovor na vsa vprašanja zasebnega in javnega življenja in ki zato dosledno odreka različnim področjem kulture ne le absolutno – kar bi bilo prav – ampak tudi relativno samostojnost.«⁵

Prav ta Ušeničnikova splošna kulturna drža je odsev njegove celostne integralne katoliške držbe, saj je po mnenju Jožka Pirca »s tako usmerjenim Časom⁶ in – reči smemo – tudi z drugimi spisi Ušeničnik hotel pripomoči h kulturnemu primatu katoličanov na Slovenskem in k primatu katoliške kulture sploh.«⁷ To usmerjenost potrjuje tudi Ušeničnikovo nasprotovanje ločitvi Cerkve od države, ki jo je zagovarjal njegov stanovski tovariš, poslanec in politik Janez Evangelist Krek, ki je trdil, da bo do te ločitve prej ali slej prišlo, Ušeničnik pa je temu odločno nasprotoval.⁸

⁴S. Cajnkar, V spomin doktorju Alešu Ušeničniku, v: Bogoslovni vestnik, 28(1968), 165.

⁵A. Strle, Spremnna beseda, v: Joško Pirc, A. Ušeničnik in znamenja časov, Ljubljana (Družina) 1986,8. Strle navaja S. Cajnkarja.

⁶Revija Leonove družbe, ki jo je urejeval A. Ušeničnik. Leonova družba imenovana po papežu Leonu XIII. je nastala v Avstriji 1892, na Slovenskem pa formalno šele 19. 11. 1896. Imela je svojo revijo Katoliški obzornik, ki jo je urejal A. Ušeničnik, sicer tajnik Leonove družbe. Tej reviji je sledil leta 1907

Čas. Sicer pa je delovanje Leonove družbe pripravljaval Anton Mahnič z Rimskim katolikom in drugo svojo dejavnostjo, ko je širil ideje Leona XIII. na Slovenskem. Po njegovem odhodu je to delovanje prevzel A. Ušeničnik.

⁷J. Pirc, n.d., 144.

⁸Prim. J. E. Krek, Razprava o svobodi znanosti in prepričanja, govor v parlamentu na Dunaju, 4. dec. 1907. Ušeničnik, Ločitev Cerkve in države. V: Čas, 2(1908), 180 sl.

Ušeničnik pa se je drugače kakor mnogi takratni slovenski družbeni in kulturni krogi »tako imenovane 'moderne'« zavedal, da je treba kulturno in sploh vse narodnostno delovanje postaviti na metafizične temelje. Po I. Urbančiču sta bili glede tega dve izjemi na Slovenskem v takratnem času: »1. Krščansko krilo slovenskega narodnega gibanja v drugi polovici 19. stoletja, ki ga označujejo imena Mahnič, Krek, Lampe, Jeran, pozneje Ušeničnik idr. okrog 'Rimskega katolika'; 2. Dokaj osamljeni Janko Pajk s svojo mariborsko 'Zoro' in svojo na Slovenskem skoraj neznano filozofijo.«⁹ Urbančič nadaljuje, da pa »slovensko narodno gibanje v svojem jedru ni kazalo v vsej svoji zgodovini skoraj nobenega zanimanja za pristno novoveško filozofijo ali metafiziko subjektivitete.«¹⁰ Kako je torej z odnosom Ušeničnikove in katoliške misli sploh do moderne?

Da bi mogli odgovoriti na vprašanje vloge krščanstva v moderni družbi oz. v družbi moderne, je treba presoditi in določiti, kaj se je dogajalo v razvoju moderne in kako se je na to odzvalo krščanstvo in posebej katoliška Cerkev. To nam bo omogočilo tudi presojanje tega, kaj je integralno oz. integralistično krščanstvo in kaj pomeni katoliško kulturno načelo. Za razumevanje Ušeničnikove vloge je torej nujno potrebno ugotoviti, kakšno vlogo je imela Cerkev v moderni in kako se ta na probleme modernega človeka odziva še danes.

Problemi Cerkve z moderno

Za vlogo Cerkve v teh razvojnih problemih moderne sta značilni dve drži: *krepitev sistema*, da bi Cerkev lahko »parirala« modernim sistemom in *obrambna drža* do sveta moderne.

Ta proces je zelo zapleten in ima svoje diferencirane odtenke, kar je zelo značilno npr. za vlogo Pija IX. (1846-1878), ki je bil začetku zelo odprt moderni, zaradi revolucije 1848 in uporov v papeški državi pa je postal odločen nasprotnik modernih tokov,¹¹ to potrjujeta posebno *Sylabus* (1864)¹² in drža na Prvem vatikanskem cerkvenem zboru (1869/70). Njegov naslednik Leon XIII. je bolj sprejemal neke zahteve modernega sveta, posebej zahteve delavskih pravic, čeprav je Cerkev rabila dolgo, da je sprejela nekatera načela moderne, kot

⁹I. Urbančič, Med sholastiko in neosholastiko, Ljubljana 1971, 301.

¹⁰Prav tam, 301.

¹¹Prim. F. M. Dolinar, Slomšek in njegova doba, v: Slomškov simpozij v Rimu, Rim 1983, 8.

¹²Prim. DS 2901sl.

npr. upoštevanje vseh človekovih pravic, čeprav je pojmovanje demokracije, svobode itn. prišlo v družbo prek krščanstva in Cerkve.¹³

Prav tako je Cerkev v novem veku po vzoru drugih sistemov postajala vedno bolj trden sistem, da bi lahko kljubovala sistemom moderne, kar izraža tudi razglasitev dogme o papeževi nezmotljivosti na Prvem vatikanskem cerkvenem zboru.¹⁴ To težnjo odseva tudi določitev praznika Kristusa Kralja vesoljstva. Ne glede na teološko legitimne utemeljitve praznika v sociološkem sistemu moderne to predstavlja problem, še posebej, če naj bi Cerkev veljala kot etično alternativni sistem moderne družbe, ki naj bi po besedah sociologa U. Becka dajala družbi etične alternative. S takšnimi postavitvami pa postaja Cerkev družbena *marginala* z vedno manj etičnega naboja za probleme te družbe.¹⁵

Etični in moralni teoretiki se strinjajo, da so v vsaki družbi neki osnovni mehanizmi, kot pravi Fukuyama, ki zagotavljajo delovanje posameznikov in družbe. Praviloma ti teoretiki razlikujejo etiko kot individualno držo oz. to, kar vodi posameznika k sreči in izpolnitvi ter moralo kot družbena pravila npravnega ravnanja, ki bolj kakor posameznika zadeva celotno skupnost.¹⁶ Težava je le, da sodobna družba takih univerzalnih norm praviloma ne priznava. Ta proces se je na Slovenskem začel z Mahničem in nadaljeval v obdobju Ušeničnikovega delovanja. Problem ločitve Cerkve in države je eden značilnih primerov razmerja Cerkve do moderne. Aleš Ušeničnik je prek Mahničeve knjige *Več luči*, ki je izšla leta 1912 kot ponatis Mahničevih razprav iz *Rimskega katolika*, prevzel program uveljavljanja katoliških načel v slovenski družbi, da bi dal smer »vsemu našemu intelektualnemu, političnemu in umetniškemu razvoju«, skratka krščanski kulturi slovenskega ljudstva. Gre za celosten, vseobsežen in tudi politično podprt program, ki naj bi bil zavezujoč za vso (takrat še pretežno katoliško) družbo, čeprav je že Mahnič poudaril, da v delu za narod lahko katoličani sodelujejo tudi

¹³ Prim. Okrožnice Aeterni Patris 1879; Immortale Dei 1885; Libertas praestantissimum 1888; Rerum novarum 1891; Prim. tudi W. Dreier, Sozialethik, Düsseldorf 1983, 41 sl.

¹⁴ Prim. DS 3074.

¹⁵ Prim. U. Beck, Freiheit oder Kapitalismus München 2000, 279. To potrjujejo tudi razprave o vlogi Cerkve v družbi na Češkem, Madžarskem in celo na Poljskem, kar so zaznali tudi v Vatikanu in kar je bilo tudi predmet zadnjega obiska papeža Janeza Pavla II. na Poljskem leta 2002.

¹⁶ Pri Horster, Postchristliche Moral, Hamburg 2000, 428.

z ljudmi drugačnih nazorov.¹⁷ Ušeničnik se je torej zavedal, da gre za presojo družbeno-političnih tokov in za »filozofijo krščanske kulture«¹⁸, ker je že takrat videl problem, ki ga Peter Handke, v *Pravljici iz novih časov* opaža pri ljudeh (post)modernega globalnega *polisa*: »Ne vodi me nobena ideja več, vendar pa jo pogrešam tako, kakor da bi moje delovanje brez nje ne imelo nobene luči več.«¹⁹

Večina mislecev je prepriča – to so slutili tudi katoliški duhovi v Ušeničnikovem obdobju in so se obrambno postavili zoper nove tokove – , da je razsvetljenstvo izpraznilo cerkve in sekulariziralo svet. Res pa je, da je tudi sekularizirani svet sprejel večino krščanskih (etičnih) temeljev, ki še zdaj določajo družbeno ravnanje. Ravno v alternativnih katoliških in v liberalno-katoliških gibanjih pri nas odseva ta pojav konec 19. stol. Tako je na Slovenskem Janez Evangelist Krek več ko na idejno urejenost ljudi dal na praktično delovanje kristjanov, posebej na delovanje med družbeno prikrajšanimi, ki so potrebovali vsestranske pomoči in opore. Po njegovem naj katoličani vero uveljavljajo s praktičnimi alternativami, kar predlaga v Franciji tudi J. Maritain. Tako se lahko širi krščanska kultura v sekularni oz. neinstitucionalni obliki. Nemški moralni teoretik Detlef Horster je skupaj »z več generacij religiozologov in teologov od Emila Durkheima prek Friderika Gogartna (*kulturna religija*), Talcotta Parsona, Tomaža Luckmanna (*nevidna religija*) do Trutza Redntorffa (*religija kot kulturna resničnost*) prepričan, da je krščanska religija v vsakem primeru jedro naše razsvetljene kulture.«²⁰ Današnji sociologi so glede tega različnega mnenja. Eden iz med njih, Giddens ugotavlja »oživitev religioznega, ali širše: duhovnih prepričanj...« Pravi, da medtem, ko so bili Marx, Durkheim, Max Weber idr. prepričani, da bo religija izginila, pa zdaj na novo oživlja. »Nove oblike religij in duhovnosti predstavljajo v pravem smislu vrnitev zatrtih in direktno izražajo zadeve moralne plasti eksistence, katere so moderne ustanove hotele popolnoma izločiti.«²¹

Večina katoličanov Ušeničnikovega obdobja na Slovenskem pa je bila še prepričanih, da je za uveljavljanje krščanstva treba utrditi

¹⁷ A. Mahnič, *Več luči*, Iz rimskega katolika zbrani spisi. Uredil dr. Aleš Ušeničnik, Ljubljana 1912, 117.

¹⁸ A. Ušeničnik, *Več Luči*, v *Čas* 6(1912), 150-1.

¹⁹ Prav tam, 493; navaja P. Handkeja, *Mein Jahr in der Niemandsbuch. Das Märchen aus den neuen Zeiten*, Frankfurt 1994, 51.

²⁰ Horster n.d., 466.

²¹ Giddens, *Modernity and Self-Identity* Oxford 1999, 207.

filozofije, predvsem z njegovim zanikanjem možnosti metafizike kot znanosti o nadčutnem in nadnaravnem. Upiral se mu je njegov fenomenalizem. Kritično je zavrnil tudi pozitivizem, vendar s pozitivizmom ni enačil pozitivnih znanosti.

Pokantovske nemške klasične filozofije s Heglom na čelu Ušeničnik ni obravnaval na široko. Bolj temeljito se je začel ukvarjati s Heglom proti koncu 30-let, ko sta postala komunizem in marksizem resna alternativa tedanjemu družbenemu redu, predvsem s stališča njegove povezave z marksizmom, ki ga je s sociološkega in ekonomskega vidika zavračal že v svoji knjigi *Sociologija*. Marksizmu očita spreminjanje materialističnega monizma v družbi v »življenjski materializem« - hedonizem. Pozitivnost marksizma vidi v dialektiki, ki kot teorija ni zmotna, vendar naj bi bila njena materialistična uporaba v temelju zgrešena. Ušeničnik je polemiziral tudi s slovenskimi laičnimi filozofi, kot so: I. Žmavc, F. Seidl, F. Derganc, M. Vidmar in F. Veber, katerega predmetnostno teorijo je polemično zavračal vse do izida *Vebrove Knjige o Bogu*.

Ušeničnik se je temeljito ukvarjal tudi s sociološkimi problemi. Zgledoval se je predvsem po sociološki doktrini papeža Leona XIII. in Pija X. in svojo doktrino imenoval krščanski solidarizem. Zavračal je vse druge nauke, predvsem socializem in komunizem, se na videz sicer strinjal s kritiko kapitalizma, izhajajočo iz različnih smeri socializma, vendar videl v privatni lastni temelj družbe. Možnost družbenega izboljšanja pa je videl predvsem v vzgoji katoliške naravne zavesti o socialni solidarnosti.

Temeljno Ušeničnikovo prepričanje je, da je končno Bog »življenje človekovega življenja« in da brez odprtosti v transcendenco človek ne more v polnosti uresničiti ne sebe ne prave osrečujoče kulture. Zato posebej poudarja pomen religije, za katero pravi, da je vedno več kakor stvar samega razuma. Religije zanj ni brez hotenja in čustvovanja, brez volje in srca. Religija izvira iz globin človeškega bitja in je povezana predvsem z molitvijo, daritvijo in ljubeznijo. Zato človek, ki je zgolj intelektualist, ni in ne more biti religiozen. Dejansko pa niti človek z umom in srcem ne more biti resnično religiozen, če v njem ne deluje še neka božja skrivnostna sila, milost. Vendar je pogosto izražal predvsem odpor zoper verski formalizem, kajti »vse naše vnanje čaščenje ... ima vrednost le po notranjem češčenju. Če ni v srcu, v duši spoznanja, prepričanja in spoštovanja, je vnanje čaščenje le hipokrizija, licemerstvo, ali vsaj formalizem, mehanizem, etiketa. Vnanje čaščenje je naravno izraz in razliv notranjega čaščenja ali pa njega sredstvo in pomoček. Po čutnem češčenju se

vzdigujemo k duhovnemu, notranjemu češčenju ...« Ob tem je poudarjal potrebnost samostojnega, čeprav ne samovoljno subjektivističnega mišljenja.

Ušeničnik je hotel kot katoliški filozof, dober človek in kristjan – to se je kazalo tudi v njegovem profesorskem delu, saj je bil odličen predavatelj, kot človek pa izredno ponižen, srčen, prizanesljiv, umerjen v sodbah, iskren in globoko veren – stati sredi življenja svojega naroda in podajati po svojem poštenem in iskrenem prepričanju najboljše smernice za uspešno delovanje in uveljavljanje slovenskega naroda na vseh kulturnih poljih. To potrjuje na nek način tudi Ušeničnik sam, ko pravi: »Skoraj vse, kar sem pisal, sem pisal sicer iz znanosti in z znanstveno vestnostjo, vendarle ne iz znanstvene ambicije, temveč zato, da bi slovenska inteligenca bolj in bolj doumela resničnost in lepoto svojega krščanskega svetovnega nazora in bi ga bila vesela. Malo sem pisal iz čiste teologije, malo več iz čiste filozofije, največ pa sem obravnaval verska, nramna in vobče kulturna vprašanja pod filozofskim vidikom.«

V tem duhu je Ušeničnik skušal odgovarjati na znamenja časov. V prvi polovici njegovega življenja, do prve svetovne vojne, ko je z zmagovitim katoliškim gibanjem in sredi njega kot njegov vodilni usmerjevalec presegal vsakokratno zgodovinsko situacijo ter kljub neogibnim negativnostim, ki jih je povzročal zlasti politični katolicizem, proti kateremu se je odločno bojeval, ustvarjal skupaj z omenjenim gibanjem primernejšo socialno, politično in kulturno življenje celemu slovenskemu narodu.

V drugi polovici življenja pa je to odzivanje veliko bolj problematično, kajti Ušeničnik je nastopal v prvi vrsti kot ohranjevalec in branilec tradicionalnih, preizkušenih verskih in kulturnih idealov katoliškega gibanja. To pa ni več v zadostni meri ustrezalo spremenjenim časom ter je zadovoljevalo le nekatere bolj integristično usmerjene skupine med slovenskimi katoličani. Razorane predvojne razmere so se stopnjevale in se končno zlile v usodna vojna in revolucijska leta, kjer Ušeničnik ni prišel dalje, višje in globlje od splošne razmejitve dobrega in zlega. Zato njegovi odgovori na takratna znamenja niso mogli zajeti celotnega izziva časa.

J. Pirc ugotavlja, da v preučevanju slovenske in kulturne zgodovine ne moremo mimo Aleša Ušeničnika. V njegovem tolmačenju znamenj časov se namreč odkrivajo številne vezi, ki vežejo naš čas z njegovim in nas opogumljajo na poti civilizacije – kultura ljubezni in edinosti. To pa je lahko podlaga, ki krščanski resnici, ki jo je Aleš Ušeničnik tako ljubil, ničesar ne odvzame, ne vsiljuje, ničesar pristno človeškega

ne zanemarja, podcenjuje ali zaničuje. To je podlaga, na kateri more zares zrasti srečnejši današnji in jutrišnji dan slovenskega naroda in človeštva.

Hkrati pa je to tudi priložnost, da Alešu Ušeničniku vrnemo mesto v slovenski in kulturni zgodovini, ki mu je bilo v času komunizma odvzeto. Njegovo ime je bilo obsojeno na pozabo, hkrati s tem pa mlajši rod Slovencev prikrajšan za pomemben delež duhovnega bogastva ob katerem bi se na podlagi krščanskih vrednot resnice in ljubezni lahko navdihoval za boljše in srečnejše življenje že v preteklosti in se lahko tudi danes.

Mateja Tominšek

Viri in literatura:

- CAJNKAR Stanko, *V spomin dr. Alešu Ušeničniku*, v: BV 28 (1968) 165-7.
FINŽGAR F. S., *Leta mojega popotovanja*, Celje 1957.
GRIVEC Franc, *Ob grobu dr. Aleša Ušeničnika*, v: BV 28(1968) 168-9.
JANŽEKOVIČ Janez, *Ob stoletnici rojstva Aleša Ušeničnika*, v: NP 20 (1968), 281-90.
JERMAN Frane, *Ušeničnik Aleš*, v: SBL IV (13.zv., Ljubljana 1982), 311-3.
JUHANT Janez, *Ideje slovenskih filozofov: Aleš Ušeničnik*, v: BV 40 (1980) 458-64).
ODAR Alojzij, *Umrla sta Aleš in Franc Ušeničnik. Aleš Ušeničnik*, v: Duhovno življenje 20 (Buenos Aires 1952) 189-93.
PIRC Jožko, *Aleš Ušeničnik in znamenja časov*, Ljubljana 1986.
STRLE Anton, *Ob stoletnici rojstva dr. Aleša Ušeničnika (1868-1952)*, v: BV 20 (1968) 170-211.
TRSTENJAK Anton, v: Čas 34 (1939-40) 399.
UŠENIČNIK Aleš, *Izbrani spisi (IS)*.